

Gevaarlijk werk bij de balenpers in de Deurnese turfstrooiselfabriek bij Halte Helenaveen.

- In de nieuwe (geheel houten) turfstrooiselfabriek – waarschijnlijk is dit de eerste in zijn soort in Nederland – wordt dit jaar 562.000 ton grauwe turf verwerkt. Men exporteert het strooisel, geperst en verpakt in balen ook naar het buitenland. Vanuit 'Halte Helenaveen' – inmiddels uitgegroeid tot een van de grootste goederenstations van Nederland – wordt het turfstrooisel vervoerd naar o.a. Frankrijk, Engeland en via Rotterdam zelfs naar Amerika. Vooral paardentram-maatschappijen in binnen- en buitenland maken dankbaar gebruik van dit goedkope en hygiënische product. Het strooisel vervangt het stro in de stallen.

De laatste paardentram in Nederland rijdt op 16 juli 1930 tussen Harkezijl en Makkum in Friesland.¹

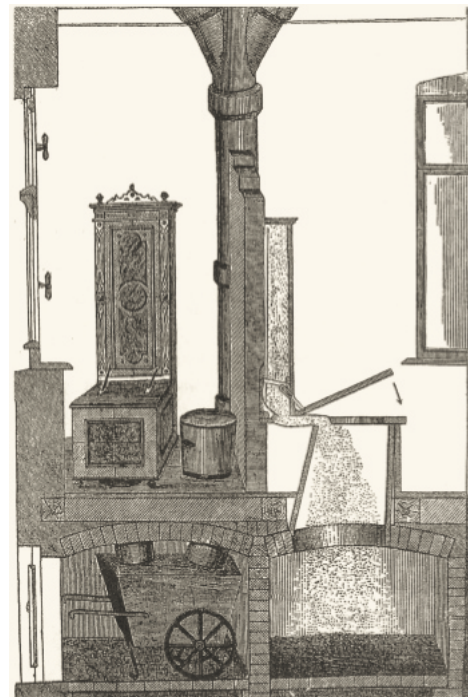
Het stof in de fabrieken wordt eveneens verzameld. Men gebruikt het in de zogenoemde 'turfstof-privaten' (toiletten). Ook de directeurswoning en het huis van de boekhouder hebben een dergelijk privaat; deze zijn niet aangesloten op een riolering; die bestaat nog niet in de veenkolonie. De 'gewone' Helenaveense arbeider heeft over het algemeen alleen een zinkput³ of afvoerslootje naast 't huis.

Het 'Reukloos Turfstof-closet'. Maatschappij Helenaveen verkoopt deze voor de prijs van 20 tot 180 gulden, afhankelijk van de houtsoort en uitvoering.² In de volksmond noemt men dit een "kakdoos".

Een turfstof-privaat is de voorloper van het tegenwoordige composttoilet. Indien de eronder liggende put vol is wordt de bruine brei als voedzame mest uitgeschept en over het land verspreid. In de eerste helft van de 20^e eeuw gebruikt men ook wel de zogenoemde 'kattekop' om de mest uit de put te pompen. In de verzinkte bol met aansluitingen voor de in- en uitlaat bevindt zich een eenvoudig membraan. Dat wordt in beweging gebracht met een handhevel.

De Kattekop.

Geldersestraat 3.

Gouds pijpke.

Advertentie van 10 april 1883 uit 'De Amsterdammer'.

'ne Knol' is 'n Belgisch trekpaard.

- 1882 is een rampjaar: er heeft zich in de Peel een roodvonk-epidemie voorgedaan. Er zijn alleen al in dit jaar zeker 24 Helenaveners overleden.

1883

- 17 januari. Tabaksplanter Jacob van de Bovenkamp en zijn eega Elisabeth Blankestijn vestigen zich met hun kinderen Cornelia (11), Gerrit (10), Lena (7), de tweeling Jan en Albert (6), Dirk (5) en Reinier (2) in Helenaveen op het adres D.141. Dit is hoogstwaarschijnlijk de woning aan de 'Kleine Kom' op de hoek van de huidige Kruisbesweg / Jan Deckersstraat. Aldaar worden na verloop van tijd nog drie kinderen geboren: Johanna, Jacob en Ida. Ook het adres D.161, de eindwoning van een tabakdroogschuur (nu Geldersestraat 3) wordt genoemd als hun woonhuis.⁴ Vader Jacob is geboren te Rhenen op 4 augustus 1836. Moeder Elisabeth ziet het levenslicht op 25 februari 1842 te Amerongen. Beide plaatsen liggen aan de Nederrijn in de provincie Utrecht; in het centrum van de Nederlandse tabaksteelt. Jacob zal overigens spoedig over moeten schakelen op het vak van regulier tuinder; de Maatschappij stopt namelijk dit jaar met de inmiddels onrendabele tabaksteelt. De grond raakt uitgeput en de concurrentie van uitheemse tabaksoorten is hevig.

- 11 april. Maatschappij Helenaveen zet een aantal schepen, waaronder vijf Herna's⁵ en een stoombaggermolen in de verkoop.

- 5 juni. Dominee Edelhardus Bernardus Swalue sterft op 44-jarige leeftijd. Hij wordt begraven op het kerkhof waar nu het Hannes Joostenplein is. Eind 19^e eeuw is zijn graf overgeplaatst naar de huidige protestantse begraafplaats aan de Aardbeiweg. De ovale grafsteen is honderd jaar na Swalue's sterfdatum – in 1983 – naast de hoofdingang in de muur van de protestantse kerk gemetseld.

- De katholieke kerk wordt eindelijk na jaren van tegenslag, kommer en kwel ingezegend en in gebruik genomen. Het is uiteindelijk toch nog een mooi gebouw ge-

1 Bron: 'De Nederlandse Paardentram in oude ansichten'. Auteur J.H.E. Reeskamp - Heruitgave van 2010 - Uitgeverij Europese Bibliotheek Zaltbommel - ISBN 978 90 288 0007 6.
2 Afbeelding uit het Archief der Maatschappij Helenaveen - Kantoor De Feijter - 1978.
3 Een zinkput is een ronde put zonder bodem en met een wand van gemetselde stenen met grote openingen ertussen. Het vocht trekt in de bodem en een redelijk droge brij blijft over.
4 Informatie m.b.t. de families Van de Bovenkamp en Van Esseveldt door Gerard W. Leppers.
5 Een Herna is een houten Belgisch schip met bij de mast een nachtverblijf (de 'Roef') voor het trekpaard. Dat trekdier is over het algemeen een Belgisch trekpaard (BT); 'n 'Bels' of 'ne 'knol'.